

POSILENIE (143) *sb n*

posilenie (141), **posielenie** (2); *posielenie Calep* (2).

-enie (142), -enie (1).

o oraz pierwsze e jasne, w końcowym e wahania; *posielenie z tekstu oznaczającego é niekonsekwentnie.*

sg *N* *posilenié* (13); -é (4) *OpecŻyw, OpecŻywSandR, SiebRozmyśl, też Calep, -(e)* (9). ◇ *G* *posileniã* (56); -ã (15), -a (1) *Oczko, -(a)* (40). ◇ *D* *posileniu* (24). ◇ *A* *posilenié* (40); -é *OpecŻyw* (2), -e (2) *BiałKat, Oczko, -(e)* (36). ◇ *N a.* *A* *posileni(e)* (1). ◇ *I* *posileni(e)m* (4), *posilenim* (1) *SkarJedn.* ◇ *L* *posileniu* (2). ◇ *pl N* *posileni(a)* (1). ◇ *L* *posileni(a)ch* (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde w objaśnieniach s.v. posilek i posilić.

I. Rzeczownik od „posilić” (137) :

1. Wzmocnienie, dodanie sił, pokrzepienie; refectus Mącz, Calep, Cn; refocillatio Mącz; fulcimentum PolAnt; stabilimen Calep; refectio Cn (135) : Refectus, Pośilenie też Gośpodárftwo. *Mącz* 116b, 132b; *Stabilimen* – Vmoczńnienie, pośielenie. *Calep* 1008a, 904a.

a. O siłach fizycznych, zdrowiu (108) : A iáko tho żadnym obyczáiem być nie może/ áby członek odcięthy poczuć mógl z głowy iákie pośilenie/ ták też to niepodobna rzecz iest/ áby Duchem Páná Kryftuśowem obżywni mieli być ci/ ktorzy sie od Kościołá prawdziwego który iest ciáło iego/ odłączyli. *RejPosWstaw* 143v; [choroba może pochodzić] od wątroby/ która na tym iest/ áby krew ku pośileniu dobrá czyniá *Oczko* 12v; *GrabowSet* C2v.

Zwrot: »wziąć posilenie« (1): tobye [...] lymeonye anyol pouyedzyal yfz nyeumrzezf afch tą panną y dzyeczyátko ogládałf o uyerzą temu yze fstarofzcz twoya wzyála połylenye ftey fczáfłney nouyny *PatKaz II* 62v.

Wyrażenia przyimkowe: »dla posilenia« (1):

~ **Wyrażenie: »dla posilenia sił« (1):** Sceuola [...] piłá wybornie vmiał grác/ [...] ku tey nawięczye grze dla pośilenia sił/ y vmoczńnienia bokow przychadzał. *KwiatKsiąż* P2.

Szereg: »dla posilenia i umocnienia« (1): *KwiatKsiąż* P2 cf *Wyrażenie.* ~

»ku posileniu [czego]« (1): Ktemu iż/ w młodych ludziech ciepło y krew okwituye/ nietylko ku pośileniu ciáłá/ ále też y ku rozmnożánium/ która rzecz yeft przeciwna w fтарыch ludziech *KwiatKsiąż* Cv.

α. Przez pokarm, picie, także sen (55) : w Ruśkich ziemiach częfto ludzie giru pożiwaią, pośilenie małe fpożiwania giru przichodzi *FalZioł* I 96a; *RejPs* 164; *SienLek* 7; *PowodPr* 71.

posilenie czego [= co jest posilone] (5): A pomniąc ifz po iedney ciężkicy niemocy/ ná pośilenie zdrowiá mięfo iádłá y wino piłá: oftro bárzo to nágrádzáłá. bo nákoniec odrzezywáłá niektore mięfo zciáłá fwego *SkarŻyw* 580. Cf »posilenie ciáła«.

posilenie czego [= co posila] (2): BO oto Pan Iehowa Ceweoth odyimuie z Ierufzalimá y z Iehudy wfzelkie pośilenie chlebá/ y wfzelkie pośilenie wody. *BudBib Is* 3/1.

posilenie czyje [w tym: pron poss (3), G pron (1)] (4): Koláná me od wylkyego poftu omdlewały/ [...] Nye inák yák od oleyu moc moyá fczczernyáłá/ Z żadney ftrony pośilenya fwego nye vznáłá *LubPs* Zv; *WerGośc* 227; Czwarte Słowo twoie było o moy namillzy Pánie: PRAGNE. Cóż tám było

o mój namilfzy pánie zá pošílenie twoie w vtrapieniu twoim? Oná przykra zólć z octem zmiéřána [...] / á tyś dla mnie pił ták przykrá zólć ná krzyżu. *SiebRozmysl* E. Cf »ku posileniu«.

W porównaniu (1): Bo iáko chleb nád inřze pokármy więřsze pošílenie ćiału dawa/ [...] ták Ciáło Pána Chriřtufowe człowieká wnąętrznego duchownie/ dořtátecźnie/ pořila y tuczy. *WujJud* 257v.

Zwroty: »posilenie brać, wziąć« [szyk *zmienny*] (2:2): Ona [*Maria*] dla żalořci nitz ieřtz niemogła/ anij żádnęgo pociéřfeniá/ anij pořileniá wziątz niechciała/ ale [...] vřtáwno we dnie ij w nocy gorzko plakała *OpecŻyw* 159v, 159; O de floć [*lege*: odeszłó-ć] by to wnet mdłenie Gdy bys wzdy bral pořylenie. *RejKup* h4v; *KromRozm III* D4v.

»posilenie da(wa)ć« [szyk *zmienny*] (7): Trzeciey [*sile duszy i rozumu*] řpanie dawa pořilenie, bo gdy řie duřza rozumem robiąć vpraczuie w czuynořci tedi w řpaniu bierze odpoczynienie. *GlabGad* Lv, H4; *BielKron* 115v; *WujJud* 190, 257v; *Oczko* 27v; Zdrowie ieřt duřze y ćiałá trzeźwie pićie/ ále co wetkařz álbo wleieřz nád potrzebę/ toć nie tylko nie da pořilenia/ ále y on ořtátek zepřuie/ y w guzy řię obroći *WerGořć* 228.

Wyrażenie: »posilenie ciała, ciału« (4:2): *OpecŻyw* 159; Bowiem ciepley wilgoti żądvm y [!] [d]la pořileniá ciała gdyż nářz żywot w cieple á [w] wilgotnořci zależy *GlabGad* Gv. Cf »ku posileniu ciała«.

Szeregi: »moc i posilenie« (1): bo ony [*niewiasty*] krole y ludzye pořpolite chowáią [...] y náuczáią/ karmią y nápwáią/ moc y pořilenie dáią/ aż do poř vřořzczenia *BielKron* 115v.

»tucźnoć i posilenie« (1): Też z nářienia Ořtowego czinią chleb ktori iedza [!] w miařto přzencicznego chleba/ maią řnie⁹⁰ tucźnoć y pořilenie *FalZioł* I 148b.

»posilenie i (w)zrost« [szyk 1:1] (2): *KromRozm III* D4v; on chleb/ ktorego Pan pořywał/ w ćiało řie iego přzemieniał y podobny řie řřtawał nářwięřřzemu iego ćiału/ y ku wzrořtowi y pořileniu pomagał obyczáiem ludzkim. *WujJud* 175.

Wyrażenia przyimkowe: »dla posilenia« (1): Ia też winney żophecźki wnet dla pořilenia/ Vczynię přzeń s řzářranem wřypawřzy korzenia. *HistLan* C3v.

»do posilenia« (1): Szczęřliwa źiemią/ ktorey Krol ieřt Sláchetny/ y ktorey Přełożeni iedzą czářu řwego/ do pořilenia/ nie do zbyřku. *PowodPr* 72.

»k(u) posileniu« (12): W czářy [*lege*: czaszy] kthorą gořćiom dáią/ Trzy řily w niey powiádáią: Pierwřzac ieřt ku pořileniu/ Wtora ku wweřeleniu. Ale trzećia ku řzalenřtwu/ A nierządnemu pijańřtwu *BierEz* D4; *OpecŻyw* 38; *Grzegřm* 27.

~ *ku posileniu czyjemu* (1): Potym gdy přychodził ku iednemu miářtu w Sydoniey/ potkał vbożuchną niewiařthkę/ přořił iey áby mu wyniořłá keř chleba y keř wody ku pořileniu iego. *RejPos* 81v.

Zwroty: »ku posileniu brać« (1): [*Maria*] pırweyřie modlitz niepřeřtála/ aliż řie iey anioł vkázál/ s ktorego rąk pokárm ku pořileniu brała *OpecŻyw* 2v.

»k(u) posileniu dać, dany« [szyk *zmienny*] (3:1): gdiby kto řłowa pořwiąćania mowił nad chlebem y winem nářtole wobiat tedy nie ieřt řacrament ale přořti chleb y wino ku pořřyleniu ciała człowieczego dani *SeklKat* Y2v, D2; *SkarŻyw* 589; Chleb duřzam k obżywieniu/ nád podřřtátni niebieřki/ ćiałom zář k pořileniu/ nářz teń powřzedni źiemřki [...] day nam dźiř. *ArtKanc* M14v.

»ku posileniu jadać (a. zjeść)« (2): O błogofławiona zymio ktora małz krolá fláchetnego/ á kfiążetá twoie w flufzny čás iadáiá/ ku pośileniu tylko iadáiá á nie ku zbytku pełniąc ieden drugiemu. *BielKron* 81v; *SkarŻyw* 292.

Wyrażenie: »k(u) posileniu ciała, ciału« [*szyk 1:3*] (3:1): Wfzechmogáci miłofciwy panie/ [...] gdis też nam raczył ziednac ty pokarmy ku poziwieniu y pośileniu ciała nafle⁸⁰ profimy twei fwięthey miłofci daŷ abyfmy ich w łáfcze twoiey [...] pożiwali *SeklKat* Dv, D2, Y2v; *ArtKanc* M14v.

Szereg: »ku pożywaniu (a. pożywieniu) i posileniu« (2): panie Boże/ Dziękuiem [...] zaten pokarm y picie ktoris raczył nam ziednac y dac kupożiwaniu y pośileniu ciała nafzego *SeklKat* D2, Dv. ~

Przen: *O Eucharystii* (17) : Pośilenie. *LatHar* 200 marg.

posilenie czego (9): o Pánie Iezu Chryfće pokornie proŷę: áby ten ciáá y krwi twoiey Sákráment/ ktorym ia niegodny człówiek przyiáł/ był mi grzechow moich oczýścieniem/ krewkości moiey pośileniem *LatHar* 226. Cf »posilenie dusze«.

W połączeniu szeregowym (1): Tobie zá napřednieyfzy pokarm/ napoy/ y pośilenie duŷy twoiey/ Ciáło y Krew Páná twego zołtáwiono. *LatHar* 200.

Zwroty: »posilenie brać, przyjmować« (2:1): Tákże my też o tym fákrámencie wieczerzey Pánfkiey mamy rozumieć/ iż ciáłu bywa pokarm dawan widomy/ á duŷá pośilenie bierze wiárą przez słowo Boże nie widome/ zá ípráwą Duchá s. *RejPosWiecz*³ [97]v; *BiałKat* 326; Lecż dobrzy ktorzy lámi ŷiebie dobrze doŷwiadczywfzy/ y przez Pokutę oczýściwfzy przyŷtępiú: ci nietylko Ciáło Pánfkie prawdziwe iáko y źli/ ále też dáry Bofkie w nim/ láfkę y pośilenie duchowne/ y niewymowne inŷe poŷytki przyjmuiá. *WujJud* 258v.

»posilenie podać« (1): ciáło ma fwoy obrok/ duŷá fwoy: który ciáło záwždy opátruię/ y duŷę czáfem słowem Pánfkim pośilam; dziś iey napřednieyfze pośilenie z láfki Páná mego podam. *LatHar* 201.

Wyrażenia: »posilenie na (daleką) drogę« [*szyk 1:1*] (2): iż óni/ ktorzy ná wielką drógę idá [*tj. umierajq*]/ ná ón ŷwiát/ iżby ciáłem prawdziwym Chryŷtułowym pośilenie ná drógę bráli. *BiałKat* 326; A íŷ ná dáleką drogę/ potrzebá mu [*umierajacemu królowi*] było pośilenia/ chlebá onego ktori z Nniebá [!] z ŷtápył/ to ieŷt prawdziwego ciáá Páná nafzego Iezufá Chryŷtułá. przyiáł [...] ciáło Pánfkie *BiałKaz* M4.

»posilenie dusze(-y), duchowne (a. duszne)« [*szyk 9:1*] (8:2): *WujJud* 258v; PRzy lámym zálie przyięciu [*Eucharystii*]/ wzbudź w łobie ŷerdeczne y gorące prágnienie tego duŷy twoiey pośilenia/ iednym/ z tych dwu/ ípoŷobem: Abo modlitwą [...]. Abo nabożnym rozmyŷlánim *LatHar* 190, 199, 200 [2 r.]. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

Szereg: »nakarmienie i posilenie« (1): Trzečia [*pamiqtka pozostawiona przez Jezusa*]/ nákarmienie y pośilenie duŷz náŷyich. *LatHar* 199.

Wyrażenia przyimkowe: »dla posilenia« (1):

~ *Wyrażenie:* »dla posilenia dusze« (1): iż [*Chrystus*] nie tylko ŷmierć podiáć y krew ŷwą dla odkupienia twego przelać raczył/ ále toż ífte ciáło y krew ŷwoię/ dał tobie oto teraz ná pokarm/ dla pośilenia y záchowánia duŷze twoiey. *KarnNap* D4.

Szereg: »dla posilenia i zachowania« (1): *KarnNap* D4 cf *Wyrażenie*. ~

»ku posileniu« (1):

~ *Wyrażenie*: »ku posileniu dusznemu« (1): Więc kiedy chceš tey nadoftoynieyŝzey ŝwiatości [Ciała Chrystusowego] ku twey poćiefze y poŝileniu duŝznemu vŝjwác/ tedy ná Páná Chriŝtuŝá Zbáwićielá twego pámiętay/ y ŝmierć iego łobie rozczytay *KarnNap* D4. ~

»na posilenie« (4):

~ *Zwrot*: »wziąć na posilenie« (1): Niechże mi ŝmákuią potráwy twoie/ niechże ie ŝłodko w zębách fercá mego roŝcieram. Cożem wziąć? [...] Wziąłem chleb niebieŝki ná poŝilenie: toć iuŝ duŝy będę ná pracą w roboćie Boŝey. *SkarKaz* 161b.

Wyrażenie: »na posilenie duŝ(e)« = *ad refocillandam animam Vulg* (3): *Leop Thren* 1/11; *KarnNap* D2; bo w Sákrámenćie ieŝt obecnoŝć ciáá iego [Jezusa] doczeŝna/ niewidoma/ ná poŝilenie y zbáwienie duŝ náŝzych *SkarKaz* 243b.

Szereg: »na pokarm i posilenie« (1): POniewaŝ namileyŝy bráćie/ [...] ŝkłonięŝ do tego wŝyŝtkę myŝl twoię [...] / ábyŝ teraz przyiáł Páná Chriŝtuŝowe Ciáło prawdziwe/ ná pokarm y poŝilenie głodney y mdłey duŝze twoiey. *KarnNap* D2. ~

β. Przez leki i zabiegi lecznicze (47) :

posilenie czego (20): á ieŝtli ku temu zielu przyłóŝyŝ koŝziŝczkha/ Ruty/ iaŝkołczego ziele/ weŝpołek w iednym alembiku ŝpaliŝ na wodę/ tedy będzieŝ mieć dziwną wodę á niepoŝpolitey moczy w poŝileniu chorych oczu/ á zwłaŝcza ludziem ŝtarym á flegmiŝtym. *FalZioł* II 12a, V 70v. *Cf Wyrażenia przyimkowe.*

posilenie czemu (1): Oczam czyŝcienie y poŝilenie. *FalZioł* I †3a.

posilenie czym (1): PO puŝzczaniu krwi y po przeczyŝcieniu ŝoładka z złych wilkoŝci, y teŝ po poŝileniu ŝercza rzeczami wyŝŝzey napiŝanemi Gdyby ŝie bolącŝka vczyniá/ tak iá maŝ goiŝć. *FalZioł* V 70v.

Zwrot: »poŝilenie dawać« [szyk zmienny] (3): Teŝ naprzeciwo mdłocí Poley ŝtłuczony á z ocztem zmieŝzany á pod noŝem trzimany poŝilenie daie. *FalZioł* I 101b; [sok powoju] pierŝiam y płućzam daie poŝilenie *FalZioł* I 153d, III 13d.

Wyrażenia przyimkowe: »dla poŝilenia« (37): wezmi kołaczkow z apteki dialacce/ dla poŝilenia ŝpięć nakaŝdy dzień. *FalZioł* I 6d; okładay ŝercze rzeczami wyŝŝzey napiŝanemi dla poŝilenia/ y teŝ lekarŝtwa poŝyway ktore potwierdzaia ŝercze *FalZioł* V 69, I 8c, 16b, 17c, 18b, 23c [2 r.] (23).

~ *dla poŝilenia czego* (14): tego [korzenia pasternakowego z miodem i ziołami] poŝiway poranu dla poŝilenia ŝoładka y dla dobrej krwi pomnoŝenia *FalZioł* I 105d; Teŝ dla poŝilenia mozgu gałganow proch włóŝ w nos. *FalZioł* III 10a, I 3d, 5a, 13c, 28d, 32a (13); *Oczko* [42]. ~

»ku posileniu [czego]« (4): Teŝ wino w ktorym by wrzało to ziele [kuklik] z miętka/ z gałganem ieŝt dobre ku poŝileniu dobrego trawienia ŝoładkowe^g/ y wiatry wygania z ŝywota. *FalZioł* I 58b, [*7], V 70v; *SienLek* 87v.

b. O siłach psychicznych: utwierdzenie, podniesienie na duchu (23) : *RejPosWiecz*² 93; y miał [ŝw. Wincenty] obiáwienie od Mátki Bozey [!] iŝ to był głoŝ dyabelŝki: ktory trudnoŝ w dobrych vczynkách zádaie. ále walczyc z nim á poŝilać ŝię w Bogu trzebá/ zá ktore^g pomocą wŝytkich

szatańskich siodeł vsć mogł. Z takie⁸⁰ pośilenia wielkie miał w wżytkich cnotách pomnożenie *SkarŻyw* 308.

posilenie czego (2): Ermigildus młodzieniec/ gárdząc świeckim kroleftwem: chętliwie niebieskiego łzukál: á ná włośiennicách w wieży siedząc/ o pośilenie fercá fwego/ Bogá wżechmogącego prośił. *SkarŻyw* 368; Niechayże mi tá łłábość y oziębłość moiá [...] náchyla y fklánia litościwą y łáfkawą Bozką dobrotliwość twoię/ do niepotężności moiey pośilenia *LatHar* 217.

posilenie w czym (2): *SeklKat* P2v; Vżyczże [Boże] nam dżiateczkam fwym/ poki będżiem żyli/ Abyłmy twym słowem świętym dułże fwe karmili: Day nam grzechow odpufzczenie/ w práwey wierze pośilenie/ w łáfcie twoiey pomnożenie. Amen. *ArtKanc* T11v.

posilenie czyje [= *kto jest posilany*; w tym: *G sb* (5), *pron poss* (1)] (6): [Jezus do Marii:] O rodzicielko moia námileyłfá/ prołfę ij chcę racz ołtatz ná miełtzu moiym/ dlá zwolenikow moijch pośileniá ij téz náuczenia *OpecŻyw* 173v, 101; *OpecŻywSandR nlb* 4; *GrabowSet* P4v. Cf *Wyrażenie przyimkowe*.

posilenie czyje [= *kto posila*] (1): prośił Oycá y zá fię łam y zá fwoie/ pocąc fię krwáwym potem/ Aniellkie pośilenie wżiał. *GrzegRóżn* K2v.

Zwroty: »posilenie brać, wziąć« [*szyk zmienny*] (3:3): *OpecŻyw* 105v; A pofolguy [Panie] máłuczko mnie od frogofci káránia twego/ ábych mogł przydz ku pirwłfey mocy fwoiey ábych wżiał pośilenie ná on czás gdy mi każefz ná drogę z ktorey fie wroćić iuz nigdy moc niebęde. *RejPs* 59v; *GrzegRóżn* K2v; *ArtKanc* O14v; *GrabowSet* P4v; iż iego [Jezusa] Bozka náturá y síłá/ ták fię w nim byłá vtáilá/ [...] że od niey żadnego pośilenia/ áni poćiechy náturá człowiecza nie bráłá *WujNT* 121; [JanKoszŻyw E6].

»dawać posilenie« [*szyk zmienny*] (3): *SeklKat* P2v; Boć ieden Bog/ [...] Ieden Kryftus á przezeń wżego dołtáwamy Ieden Duch Swiety ktory pośilenie dawa *GrzegRóżn* O2v, N2.

Szereg: »posilenie i moc« (1): Dla nas [Jezu] poioneś octem/ áby mdłości moie/ Swe pośilenie bráły/ y moc/ w trwogi fwoie. *GrabowSet* P4v.

Wyrażenie przyimkowe: »ku posileniu« (3):

~ *ku posileniu komu* (1): Dla tego [...] dołtápiłem miłofierdzia/ w wielkich grzechách moich/ áby ná mnie Chryftus pokazał/ iáko iełt ćierpliwy/ nie fkwápliwí/ á łácnó odpufzczáiący/ ku náuce y pośileniu tym wżytkim/ ktorzy weń wwierzą ná żywot wieczny. *SkarŻyw* 82.

ku posileniu czyjemu (2): Ządamy [...]/ ábychmy to od łtolicy y kościoła wáłzego ktory iełt mátká y głowá wżytkich kościołow ku pośileniu y ochłódzie wżytkich práwowiernych przez ty połfy ninieyłze otrzymáli. *SkarJedn* 105, 64.~

Przen: Ten, kto wzmacnia duchowo (3) :

posilenie czego (2): Ten yełt łam pośilenyem moyey nędzney młodości. *LubPs* M; *SkarJedn* 121.

posilenie komu (1): Swiáto wżech wiekow/ Iezu swiátołbiwy Bądż pośileniem/ pielgrzymowi twemu. *GrabowSet* K2v.

W połączeniu szeregowym (1): Pierwłza [powinność starszego Kościoła]/ áby wiary S. y iey wyznániá y náuki niebieskiej był opoká/ pośilenim/ y vkrzeczczem/ vkázuiąc co wiará/ á co niewiárá *SkarJedn* 121.

2. Pomoc, wsparcie (2) : [zwierzęta] Przez łwe poły ryb prośiły/ Aby im pomocny były. Y dufaiąc pośileniu/ Miály łie ku odpieraniu *BierEz* O4.

Zwrot: »dać posilenie« (1): Abych miał brzuch nicz nieczuyę Podmącz wiarą niekunſtuyę I wglowie prawie niebarzo Snadniecz złego yeno raczie Dać mi yake poſylnie [!] Bo mi prawie ciało mdleye *RejKup* r4.

II. Rzeczownik od „posilić się”: nabranie sił przez przyjęcie pokarmu (3) : Drugą [część doby] iżeby na pośileniach y na proznowaniu [...] ſtrawili. *KwiatKsiąż* Q; ábowiem tym [ciężko pracującym ludziom] áni trzebá potraw obierác/ áni bárzo łye miernie chowác: iż wielka praca/ wielkiego pośilenia potrzebuie *SienLek* 3v; *SkarŻyw* 544.

III. Lekarstwo (3) : Ale przed pitzim tego ſyropu: dobrzeby wzyątz piłulek de Reubarbaro: A potym pośilenie: ktore doctorowie zowa [!] Dyarodon abbatis. *FalZioł* I 1c, V 63.

W połączeniu z przymiotnikiem od rzeczownika oznaczającego organ ciała (1): ten trunk [tj. napój] ieſt ferdeczne pośilenie broniącz go od wſzelkiego nakażenia powietrznego/ y teź od wſzelkich ynych iadow *FalZioł* V 62v.

Synonimy: **I.1.** pokrzepczenie, pokrzepienie, pomoc, potwierdzenie, ukrzepczenie, umocnienie, utwierdzenie, wspomózenie, wzmożenie, zmocnienie; **2.** pomoc; **III.** lek, lekarstwo.

Cf **POSILIĆ**

ALKa